

LAUSUNTO
11.7.2024
Dnro: 617/D.a.2/2024

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo.okm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain 22 §:n ja 70 §:n 2 momentin 5 kohdan kumoamisesta

Viite: VN/17882/2024

Opetus- ja kulttuuriministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain 22 §:n ja 70 §:n 2 momentin 5 kohdan kumoamisesta. Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan kaikkien kuntien toimintaedellytyksiä vahvistetaan jatkamalla normien purkamista nykyisestä kuntien tehtäväkentästä. Tarkoitusta varten valtiovarainministeriö on asettanut kuntien normien keventämisen ja kokeilujen ohjelman, johon kytketään kaikki kuntia ohjaava sektorilainsäädäntö soveltuvin osin. Varhaiskasvatuksen osalta normien keventäminen suunnataan suunnittelu- ja raportointivelvoitteiden keventämiseen. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025.

Saamelaisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä lausua erityisesti varhaiskasvatuslain 22 §:n kumoamisesta. Saamelaiskäräjät katsoo, että opetus- ja kulttuuriministeriön olisi tullut pyytää suoraan Saamelaiskäräjiltä lausuntoa erityisesti 22 §:n poistamisen näkökulmasta, sillä kunnissa toteutettava saamelainen varhaiskasvatus nojaa kokonaisuudessaan käytännössä yksinomaan paikallisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin. Saamelaiskäräjät kuitenkin kiittää mahdollisuudesta lausua esitysluonnoksesta myös ilman suoraan kohdennettua lausuntopyyntöä.

Varhaiskasvatuslain 22 §:n kumoaminen

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi varhaiskasvatuslain (540/2018) 22 § kokonaan, jolloin velvollisuus laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma lakkaisi. Esityksen mukaan tavoitteena on erityisesti hallinnollisen työn vähentäminen. Esityksessä arvioidaan, että suunnitteluelvoitteesta luopuminen tuottaisi 1,8 miljoonan euron vuosittaisen säästön.

Saamelaiskäräjät pitää sinänsä kannatettavana, että varhaiskasvatuksen hallinnollisen työn määrää tarkastellaan ja henkilöstön työssäjaksamista tuetaan myös erilaisten hallinnollisten prosessien keventämisellä. Kuitenkin kaikissa muutoksissa tulee olla keskiössä lapsen oikeus laadukkaaseen ja yhdenvertaiseen varhaiskasvatukseen. Saamelaiskäräjät ei näe, että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvollisuudesta luopuminen tukisi tämän oikeuden toteutumista.

Saamelainen varhaiskasvatus pohjautuu saamelaiseen kulttuuriin, kieleen ja pedagogiikkaan. Saamelaiskäräjät pitää valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita nykyisellään riittämättömänä asiakirjana ohjaamaan saamelaista varhaiskasvatusta ja katsoo, että valtakunnallisten perusteiden lisäksi paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat olleet välttämätön työväline saamelaisessa varhaiskasvatuksessa niin äidinkielisten lasten varhaiskasvatuksessa kuin kulttuuri- ja kielipesätoiminnassa. Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa avataan, missä

muodossa saamelaista varhaiskasvatusta kunnassa toteutetaan ja miltä osin koko kunnan varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon saamelainen kulttuuriympäristö.

Saamelaiskäräjät katsoo, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on tällä hetkellä ehdottoman tärkeässä asemassa saamelaisen varhaiskasvatuksen laadun varmistamisessa. Mikäli paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisveloitteesta luovuttaisiin, saamelaiseen varhaiskasvatukseen tulisi Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan laatia kokonaan erillinen saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma, jota noudatettaisiin kaikissa saamelaisissa varhaiskasvatusyksiköissä. Saamelaiskäräjät näkee yhteisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa runsaasti hyviä puolia, mutta huomauttaa, että hallinnollinen työ ei tässä tapauksessa vähenisi vaan itseasiassa lisääntyisi. Lisäksi Saamelaiskäräjät katsoo, että mikäli tällainen prosessi käynnistettäisiin, se vaatisi myös lisäresursseja sekä saamelaista varhaiskasvatusta järjestäville kunnille että Saamelaiskäräjille, ja myös opetushallituksen tulisi olla työssä merkittävässä roolissa.

Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa määritellään lapsen oppimisen tukeen liittyvistä käytännöistä ja esimerkiksi monialaisesta yhteistyöstä. Saamelaiskäräjät katsoo, että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman rooli myös näissä asioissa on erittäin oleellinen myös saamelaisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Saamenkielisiä ammattilaisia eri aloilla on edelleen rajatusti, joten on erityisen tärkeää, että kuntien paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa on selkeästi avattu se, miten moniammatillista yhteistyötä toteutetaan siten, että lapsen oikeus saamenkieliseen varhaiskasvatukseen toteutuu ja yhteistyö eri alojen ammattilaisten kanssa on kulttuurisensitiivistä.

Aluehallintoviraston kevään 2024 selvityksen mukaan saamelaisen varhaiskasvatuksen henkilöstöstä jopa 40% on vailla kelpoisuutta. On siis useita saamelaisen varhaiskasvatuksen yksiköitä, joissa ei ole kelpoisuusehdot täyttäviä opettajia. Saamelaiskäräjät katsoo, että paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on tällöin erityisen tärkeä työväline, sillä velvoittavana asiakirjana se ohjaa konkreettisesti työtä ja varmistaa osaltaan saamelaisen varhaiskasvatuksen yhtenäisyyttä ja laatua. On selvää, että paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien puuttuessa henkilöstö tarvitsisi merkittävästi lisäkoulutusta ja kokonaan uusia työvälineitä pedagogisen työn tueksi. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan tämä ei edistä esityksen tavoitetta hallinnollisen työn vähentämisestä eikä siten myöskään 1,8 miljoonan euron säästöarvio pidä paikkaansa.

Saamelaiskäräjät kuitenkin tunnistaa, että varhaiskasvatussuunnitelmissa on osittaista päällekkäisyyttä ja esimerkiksi poliittinen päätöksenteko yhdistettynä varhaiskasvatuksen arkeen ja nopeastikin muuttuviin tarpeisiin voi olla haastavaa. Saamelaiskäräjät silti katsoo, että veloitteen poistamisen sijaan kunnille tulisi tarjota vahvasti tukea ja täydennyskoulutuksia sekä kehittää kuntien sisäisiä prosesseja. Saamelaiskäräjät tekee kuntien kanssa yhteistyötä myös saamelaisen varhaiskasvatuksen varhaiskasvatussuunnitelmien kanssa niin lapsen henkilökohtaisen, yksikön kuin kunnankin varhaiskasvatussuunnitelman tasolla. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että yhteistyö säilyy vahvana. Lisäksi Saamelaiskäräjät katsoo, että yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä opetushallituksen kanssa tulisi tiivistää erityisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitystyön kaikissa vaiheissa.

Saamelaiskäräjät pitää myös esityksen aikataulua liian nopeana sekä esityksen vaikutusten arviointia suhteellisen kevyenä ottaen huomioon, että muutos varhaiskasvatuksen järjestäjille on nykyhetken verrattuna suuri.

Varhaiskasvatuslain 70 §:n 2 momentin 5 kohdan kumoaminen

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamelaisen varhaiskasvatuksen näkökulmasta olennaisinta on se, että täydennyskoulutuksia tarjotaan ja myös seurataan säännöllisesti. Pällekkäisiä prosesseja on hyvä tarkastella ja Saamelaiskäräjät pitää sinänsä kannatettavana, että velvoitteita kevennetään. Saamelaiskäräjät kuitenkin huomauttaa, että edelleen kaikissa kehittämistoimissa lapsen edun ja oikeuden laadukkaaseen ja yhdenvertaiseen varhaiskasvatukseen tulee olla keskiössä. Koulutus on erittäin oleellinen osa laadukasta varhaiskasvatusta, ja Saamelaiskäräjät katsoo, että luotettava ja ajantasainen tieto myös täydennyskoulutuksista on tärkeää. Täydennyskoulutusten tallennusvelvoitteesta luopumisen vaikutuksia tulee Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan tarkastella riittävän kattavasti ja varmistaa, ettei luopuminen tosiasiasa lisää päällekkäisyyksiä.

Lausunnon keskeinen sisältö

Saamelaiskäräjät ei kannata hallituksen esitystä varhaiskasvatuslain 22 §:n pykälän kumoamisesta sekä suhtautuu varauksella varhaiskasvatuslain 70 §:n 2 momentin 5 kohdan kumoamiseen. Saamelaiskäräjät korostaa, että varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen, toteuttaminen, arviointi ja kehittäminen ei ole ensisijaisesti hallinnollinen työtehtävä, vaan varhaiskasvatuksen henkilöstön tärkein työväline. Saamelaiskäräjät näkee, että paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoitteen kumoaminen heikentäisi merkittävästi saamelaislasten oikeutta yhdenvertaiseen ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen sekä heikentäisi niin ikään merkittävästi saamelaisen pedagogiikan asemaa.

Lopuksi Saamelaiskäräjät huomauttaa, että saamelaiskäräjälain (97/1995) 9 §:n mukaan viranomaisten tulee neuvotella Saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Saamelaiskäräjät toivoo, että esityksen valmistelun mahdollisesti edetessä opetus- ja kulttuuriministeriö kutsuu Saamelaiskäräjät saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisiin neuvotteluihin.

Pirita Näkkäläjärvi, puheenjohtaja

Niina Aikio-Siltala, kielipesäohjaaja

Lisätiedot: Niina Aikio-Siltala, niina.aikio-siltala@samediggi.fi, 010 839 3115 / 040 487 5414

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 3 pages before this page

Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende